

RECHTSPRAAK

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

Neem
gratis
mee

“
Rechtspraak
van de
toekomst

Gerechtstolk Fiorenza Timmer:
'Bij het uitdelen van stukken wordt de
tolk overgeslagen'

Waar kan je het best gevangen zitten?

Afgetreden president Evert van der Molen:
'Ik ga welgehoed verder'

John Reid maakt debuut als
Rijdende Rechter

“AAN DIGITALISERING VAN RECHTSpraak ZITTEN OOK TRICKY ASPECTEN”

In de rechtszaak bij de rechtbank tegen Lucia de Berk, de Haagse verpleegkundige die ten onrechte werd veroordeeld voor een serie moorden, speelde statistisch bewijs aanvankelijk een hoofdrol. Zij werd veroordeeld. Het gerechtshof veroordeelde haar later in hoger beroep ook, maar op andere gronden. De Hoge Raad, de hoogste rechter, liet de veroordeling voor een belangrijk deel in stand. Jaren later kwam Lucia de Berk alsnog vrij. Hoewel het statistische bewijs alleen bij de rechtbank een rol speelde, herinnert vrijwel iedereen zich dit onderdeel van het proces.

Ik moest vaak denken aan deze zaak toen ik bezig was met het coververhaal over rechtspraak in de toekomst. Aanleiding daarvoor is de snel veranderende wereld: bedrijfstakken worden weggevaagd of heruitgevonden, nieuwe ontstaan. Belangrijkste oorzaak: digitalisering. Ook de rechtspraak digitaliseert. Ik stelde mezelf daarom de vraag: valt er iets te zeggen over de gevolgen daarvan?

Ja, dat kan. Over het algemeen zijn dat positieve dingen. Digitalisering maakt rechtspraak toegankelijker, klantvriendelijker en inzichtelijker: je kunt vanachter je computer straks een rechtszaak starten en de stand van zaken volgen. Iedereen is het erover eens dat dit moet; als je alles digitaal kunt doen, kan het niet zo zijn dat je alleen voor een rechtszaak naar de brievenbus moet en papieren formulieren moet invullen. Ondenkbaar – wat blijft er over van een bank die internetbankieren niet aanbiedt? Maar er is ook iets om over na te denken: als rechtszaken digitaal worden gevoerd, ontstaat er vanzelf een schat aan informatie. Met statistieken kunnen verbanden worden gelegd, voorspellingen gedaan en waarschijnlijkheden berekend. Maar statistiek is eigenlijk alles wat rechtspraak niet is. Want bij rechtspraak gaat het altijd om die ene zaak, die specifieke omstandigheden, dat individu, het unieke geval.

Bij Big Data gaat het om de optelsom van alles. Een spanningsveld om rekening mee te houden.

Rob Edens, hoofdredacteur

Coververhaal

8

Wat doet digitalisering met de rechtspraak?

Bijzondere rechter

28

Yvo van Kuijk oordeelt over verlenging tbs

Fotoreportage

18

Op pad met de nieuwe Rijdende Rechter

Op de Rol

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

12

'Mijn ex zegt maar wat'

facebook.com/rechtspraak

Op onze Facebookpagina vind je blogs, vlogs, anekdotes uit de rechtszaal en veel informatie. Wij vinden het belangrijk om jou te laten zien wat er in onze gebouwen gebeurt. Hoe is het om rechter te zijn, welke zaken worden er behandeld en wat komt daar allemaal bij kijken? Je kunt ook op onze pagina terecht met al jouw vragen over rechtspraak. Volg ons, en laat van je horen! Meer dan 15.000 volgers gingen je voor.

Inkrimping rechtbanken gaat niet door

De rechtbanken in Almelo, Assen, Dordrecht, Alkmaar, Zutphen, Maas-tricht en Lelystad blijven volwaardige rechtspraaklocaties. De presidenten van de gerechten en de Raad voor de rechtspraak hebben dit besloten.

Aanleiding voor dit besluit is dat de Tweede Kamer eind 2015 met brede steun een motie aannam die de regering oproept in de Voorjaarsnota 2016 'voldoende middelen vrij te maken' om de zeven vestigingen 'volwaardig open te houden.'

Onrust

Bij rechtbankpersoneel en lokale politici was onrust ontstaan nadat de Rechtspraak in augustus een plan presenteerde, waarin stond dat in de zeven vestigingen niet meer alle rechtszaken zouden worden behandeld. Hiermee wilde de Rechtspraak voor een deel tegemoetkomen aan de door het kabinet opgelegde bezuinigingen, oplopend tot 88 miljoen euro. Door bepaalde zaken niet meer bij de zeven rechtbanken te behandelen, kon daar worden bezuinigd op dure voorzieningen als grote zittingszalen, cellenblokken en

beveiliging. Onderdeel van het plan was ook de werkplekken bij één rechtbank per arrondissement te concentreren. Door de motie van de Tweede Kamer is dit plan nu van de baan. De Voorjaarsnota, die uiterlijk 1 juni verschijnt, geeft aan hoe het ervoor staat met de Rijksbegroting. Ook staan er voorstellen in om inkomsten en uitgaven te wijzigen.

Zie ook pagina 14: Interview met Evert van der Molen, president van de rechtbank Noord-Holland die opstapte vanwege het plan rechtbanken in te krimpen.

Nadenken over rechtspraak van straks

Hoe kan de rechtsbescherming van burgers ook in de verre toekomst worden gegarandeerd? Daar wordt momenteel hard over nagedacht binnen de Rechtspraak. Aanleiding is de digitalisering van de samenleving, die overal sporen achterlaat. Wat gaat die verandering betekenen voor de rechtspraak, en hoe kan de rechterlijke organisatie daarop inspelen?

Christa Wiertz (foto), president van de rechtbank Oost-Brabant, is een van de initiatiefnemers. 'Allerlei innovaties, met name digitalisering, hebben enorme gevolgen voor het bedrijfsleven. Dat zal zich niet beperken tot de private sector. Als Rechtspraak hebben we de belangrijke taak te zorgen voor een rechtvaardige samenleving. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat we die maatschappelijke

taak goed blijven uitoefenen en dat we ook in 2050 de rechtsbescherming van burgers waarborgen?'

Big Data

De Rechtspraak staat aan de vooravond van een grote digitaliseringsslag. Binnen afzienbare termijn (wanneer precies hangt af van het moment waarop de politiek de benodigde wetgeving aanneemt) is het voor professionele partijen als advocaten en deurwaarders verplicht digitaal te procederen. Hierdoor ontstaat al snel een groot potentieel aan Big Data, waarmee allerlei verbanden gelegd kunnen worden. Denk aan het voorspellen van rechterlijke uitspraken, of zelfs het opleggen van straf op basis van statistische gegevens. Een groep betrokkenen binnen de Rechtspraak heeft zich ten doel gesteld de gevolgen van digitalisering voor rechtspraak in kaart te

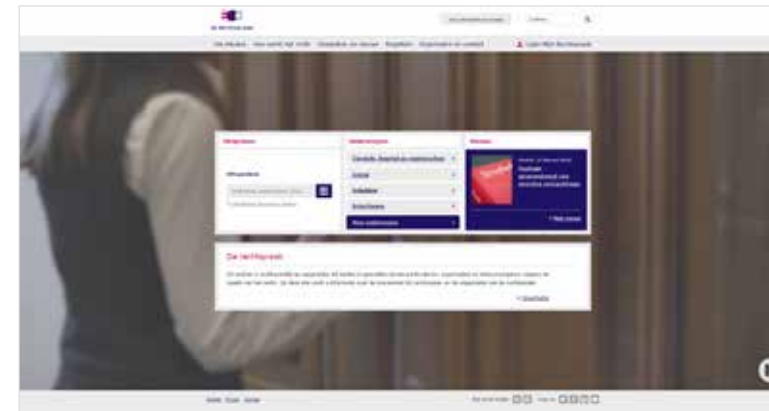
Foto: Anna Green

brengen. Een eventuele volgende stap is mogelijkheden bedenken om daarop in te spelen.

Pagina 8: Rechtspraak van de toekomst

Nieuwe website rechtspraak.nl

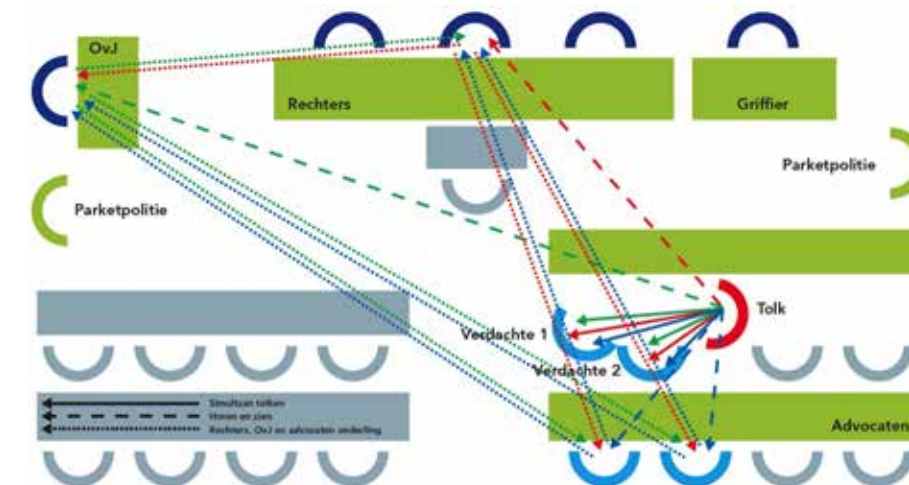
De website rechtspraak.nl is vernieuwd. De site moest worden aangepast om digitaal procederen via rechtspraak.nl mogelijk te maken. Die gelegenheid is aangegrepen om de website beter leesbaar te maken op een tablet of telefoon en de informatie makkelijker vindbaar te maken. Er is vooraf uitgebreid onderzoek gedaan naar de wensen van gebruikers, zoals rechtzoekenden, advocaten, andere juridische professionals en journalisten. Die zijn zoveel mogelijk verwerkt in de opzet van de nieuwe website.

Wat hebben tolken nodig?

Alle verdachten hebben recht op een eerlijk proces. Daarom spelen token en vertalers een belangrijke rol bij de berechting van mensen die geen Nederlands spreken. Maar dat loopt niet altijd even soepel. Wat hebben zij nodig om hun werk goed te kunnen doen, en waar moeten ze zelf aan voldoen? Het afgelopen jaar hebben rechters, het Openbaar Ministerie, advocaten en natuurlijk tolken en vertalers deze vraag samen proberen te beantwoorden. Het eindresultaat? Een lijst met tientallen tips, variërend van op het oog simpele adviezen over stilte in de zittingszaal tot complexe diagrammen over de ideale zitpositie van een tolk tijdens het 'simultaan tolken voor twee verdachten'.

Pagina 22: Onmisbare stoorzender

Bron: Best practice vertolking en vertaling strafrechtspraak (LOVS)

@RechtspraakNL

Meer dan 18.000 volgers

Wil je ook op de hoogte blijven van de laatste nieuwtjes over de Rechtspraak? Volg ons op @RechtspraakNL

Liever in Uganda in de cel dan in de VS

Colombia, Uganda, de Verenigde Staten, Frankrijk – waar kan je het best gevangen zitten? Fotograaf Jan Banning laat in zijn boek *Law & Order* de verschillen zien, met verrassende uitkomsten. Hij bezoekt de vier landen om daar de gang van zaken bij de politie, rechtbanken en gevangenissen vast te leggen. De centrale vraag: hoe gaan wij om met misdaad en straf?

Banning wilde van *Law & Order* meer maken dan alleen een mooie fotoserie. 'Dit is mijn bijdrage aan het publieke debat over de aanpak van misdaad en vooral bestrafing', zegt hij. Daarom bevat het boek ook het verhaal van een vriend die jaren gevangen zat in Frankrijk, veel feiten en infographics

en een korte toelichting van de verschillende rechtssystemen, geschreven door rechtsgelcerden van het *Max Planck Instituut voor Buitenlands en Internationaal Strafrecht (MPI)* in Duitsland. Samen met hen maakte Banning de keuze voor de landen op vier verschillende continenten.

Welke verschillen vielen op?

'Het grootste contrast zag ik tussen Uganda en de VS. In Uganda is het veel menselijker dan ik me had voorgesteld. De bewaking en directie gaan vriendelijk met de gevangenen om, ze maken met iedereen een praatje en een ter dood veroordeelde geeft er les aan medegevangenen. In de VS is de gevangeniswereld een ijzige, kille industrie. Om geld te besparen wordt zo min mogelijk personeel ingezet, dat ontmenselijkt de boel. Gevangenen zien hun bezoekers vaak alleen via een videoverbinding om op bewaking te besparen en ze zitten zoveel mogelijk achter tralies. Dat zie je terug op de foto's: veel warme aardkleuren in Uganda, roestvrij staal en beton in Amerika. Alles is daar *clean*.'

Kon je overal makkelijk naar binnen?

'Tot mijn grote verbazing ging dat in Uganda het makkelijkst, vanwege de Nederlandse bijdrage aan de ontwikkelingshulp. De directeur liet mij alles zien en ik kon fotograferen wat ik maar wilde. Colombia was minder open, daar mocht ik alleen fotograferen wat de autoriteiten goed uitkwam. Ze probeerden me voor hun propagandakarretje te spannen. Ik ben woedend weggelopen en heb op de Colombiaanse televisie een interview gegeven over het gevangeniswezen. Het is een corrupte bende daar.'

Heb je lang aan dit boek gewerkt?

'Het heeft me vijf jaar gekost, vooral voor het opbouwen van netwerken. In Frankrijk duurde het twee jaar voor ik de juiste persoon te pakken had. Uiteindelijk is dat via een Frans fototijdschrift gelukt. Zo ben ik ook anderhalf jaar bezig geweest voordat ik in de VS toestemming had om gevangenissen te bezoeken. Het helpt bij zo'n project als je niet tegen het woord "nee" kunt. Ik geef niet zomaar op.'

Law & Order is voor 40 euro (inclusief verzending) te bestellen bij bookshop@janbanning.com. Vermeld daarbij 'Via Rechtspraak', dan schenkt de auteur 10 procent van de opbrengst aan *Rechtters voor Rechtters*, een stichting die zich inzet voor buitenlandse rechtters in moeilijke omstandigheden.

“Zorgen om vechtscheidingen”

Frits Bakker, voorzitter Raad voor de rechtspraak

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en een president van een gerecht.

In het ideale geval zijn mensen die gaan scheiden het erover eens dat ze niet meer samen verder willen. Ze regelen alles goed: geld, omgang met de kinderen, zorgtaken, verdeling van spullen, huisvesting. De rechter hoeft dan alleen de afspraken te controleren en bekrachtigen.

Helaas zien we in de rechtszaal steeds vaker stellen die niet 'als vrienden uit elkaar gaan'. Vaak lukt het dan toch nog om conflicten op te lossen, met hulp van een mediator, echtscheidingsbemiddelaar of rechter.

Volgens Wikipedia spreken we over een vechtscheiding als de scheiding gepaard gaat met acties die bedoeld zijn om de ander schade toe te brengen. En dan vooral als kinderen daaronder lijden, of worden ingezet in het conflict. Er zijn veel initiatieven om die ellende te voorkomen. Bijvoorbeeld van PvdA-Kamerlid Recourt, die in de Tweede Kamer steun kreeg voor zijn plan voor vernieuwende vormen van rechtspraak of geschilbeslechting. Doel van zijn *divorce challenge* is dat echtscheidingen harmonieuzer – en daardoor goedkoper – worden afgerond. Ook de Rechtspraak maakt zich grote zorgen over het fenomeen. De klassieke opzet van een rechtszaak, het zogenoemde toernooimodel, leent zich niet goed voor het voorkomen van een vechtscheiding. Partijen staan daarin tegenover elkaar. De één formuleert een eis, de ander verdedigt zich en formuleert een tegeneis en de rechter velt, alles afwegende, een juridisch vonnis. Maar als je elkaar het licht in de ogen niet gunt, niet nuchter kunt nadenken en je kinderen de dupe laat worden van je kwaadheid, maakt dit toernooimodel de boosheid alleen maar groter.

Versillende rechtbanken experimenteren daarom met een andere aanpak. Zeeland-West-Brabant zet op proef gedragsdeskundigen in als 'bijzondere curator', die het kind een stem geeft in de procedure, de rechter adviseert als het kind in de knel zit en met de ouders praat als hulpverlening nodig is. Bij de rechtbanken in Rotterdam en Noord-Nederland wordt een vaste rechter toegewezen aan een scheidend stel. Familierechters worden opgeleid in conflictdiagnose en interventiemogelijkheden. Alle problemen worden in samenhang aangepakt, indien mogelijk samen met gemeenten en hulpverleners. Deze experimenten worden in de loop van dit jaar geëvalueerd. Wat ging er goed, wat kan er beter, waar gaan we mee door? Mogelijk komt daaruit ook naar voren dat de wetgever de rechter een ander conflictoplossingsmodel zou moeten bieden, naast het traditionele toernooimodel.

Rechtters zien liever geen vechtscheidingen. Het liefst dragen zij eraan bij dat die in het begin al worden voorkomen, door goede conflictoplossing. Maar als het toch zo ver komt, is het zaak er alles aan te doen om onnodig leed te voorkomen. Daaraan kan juist de rechter een belangrijke bijdrage leveren. ■

De Rechtspraak verstuurt elke donderdag een nieuwsbrief, met daarin het belangrijkste rechtspraaknieuws, een overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten over uitspraken. Neem een abonnement, het is dé manier om kort en bondig op de hoogte te blijven van belangrijke ontwikkelingen. Er zijn inmiddels ruim 34.000 abonnees.

www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

RECHTSPRAAK VAN DE TOEKOMST

Digitalisering van rechtspraak gaat grote gevolgen hebben. Digitale procedures leveren een schat aan informatie op. Met deze Big Data kunnen verbanden worden gelegd, uitspraken voorspeld en meer. Maar: moeten we ook willen wat er allemaal kan?

Tekst: Rob Edens

Mag de hoogte van een gevangenisstraf worden gebaseerd op een strafbaar feit dat de veroordeelde mogelijk in de toekomst gaat plegen? Die prikkelende vraag wordt gesteld in een vorig jaar gepubliceerd artikel (*Should prison sentences be based on crimes that haven't been committed yet?*) op de Amerikaanse website www.fivethirtyeight.com. De kern: Amerikaanse rechters in Pennsylvania gaan de hoogte van de straffen die ze opleggen, laten afhangen van de kans dat iemand nogmaals in de fout gaat. En dan niet op grond van hun gedrag in het verleden, maar van een inschatting, waarvoor wordt gekeken naar gegevens van de circa 50.000 mensen die nu gevangen zitten in de Amerikaanse staat: geslacht, leeftijd, sociaaleconomische klasse, opleiding, woonbuurt, ras, inkomen, wel/niet opgegroeid in een gebroken gezin, soort delict, et cetera. Die statistieken worden gebruikt om risicoprofielen te maken. Heeft een veroordeelde een hoog risicoprofiel: langdurig de cel in. Een laag risicoprofiel: een voorwaardelijke

straf volstaat. De reden voor dit systeem: in de Amerikaanse staat is een gebrek aan gevangenisbedden; door zo'n risicoanalyse toe te passen, hopen de autoriteiten de cellen die er zijn efficiënt te benutten.

Innovatie

Dit is slechts één voorbeeld uit een reeks van mogelijke toekomstige ontwikkelingen. Door technologische innovaties verandert de wereld in rap tempo. De belangrijkste aanjager: digitalisering, waardoor grote hoeveelheden gegevens beschikbaar komen, de zogenoemde Big Data. In combinatie met andere data en slimme analyses, leveren ze verbanden, patronen en waarschijnlijkheden op. De Rechtspraak is momenteel druk bezig gerechtelijke procedures te digitaliseren. De wetgeving die digitale procedures mogelijk maakt, wordt dit jaar aangenomen. Professionele partijen (zoals advocaten, deurwaarders, bestuursorganen en rechtspersonen) zijn na een gewenningsperiode van een half jaar verplicht digitaal te procederen. Dat wil

'Ook in 2050 zorgen voor rechtvaardige samenleving'

De Rechtspraak is er zich zeer van bewust dat er als gevolg van digitalisering van gerechtelijke procedures ook onbedoelde gevolgen ontstaan.

Dat zegt Kees Sterk, lid van de Raad voor de rechtspraak met ICT in zijn portefeuille. Sterk: 'Digitalisering van procedures: dat doen we omdat de samenleving dat van ons vraagt. Als je letterlijk alles digitaal kunt doen, bankieren, winkelen, parkeren, kan het niet zo zijn dat je alleen voor rechtspraak nog naar de brievenbus moet. Als we dit niet doen, marginaliseert rechtspraak en dat mag niet in een rechtsstaat.' Sterk verwacht veel van de modernisering. 'Het maakt rechtspraak toegankelijker. Mensen kunnen thuis achter de computer zich oriënteren en een zaak starten. Dat is belangrijk, in de Grondwet staat dat iedereen toegang moet hebben tot de rechter. Digitalisering zal er ook voor zorgen dat de dienstverlening naar een hoger niveau gaat. Stel: met de gegevens die we straks genereren, kunnen we zien dat rechters

over een bepaald type zaak lang doen. Dan kunnen we daarop inzoomen: waarom is dat zo, moeten we voor die zaken gespecialiseerde rechters opleiden? Verder draagt het bij aan rechtsgelijkheid: rechtspraak wordt transparanter en dat is alleen maar goed. De samenleving moet kunnen zien wat er in de rechtszaal gebeurt, digitalisering vergroot de zichtbaarheid.' Een en ander neemt niet weg dat er ook een schaduwzijde is, zegt Sterk. 'Daar denken we over na. Aan Big Data zitten tricky aspecten. Want ze staan haaks op alles waar rechtspraak voor staat: maatwerk op het niveau van het individu. Daar moeten en zullen wij pal voor staan.'

Toekomstscenario's

Een groep enthousiaste mensen is een half jaar geleden aan de slag gegaan om over de gevolgen van de technologische veranderingen voor rechters en rechtspraak na te denken. Christa Wiertz, president van de rechtbank Oost-Brabant, is een van de initiatiefnemers. Wiertz: 'Je ziet

dat door de innovaties hele bedrijfstakken onder druk staan of zelfs verdwijnen. Denk aan het hotelwezen, waar Airbnb de grote schrik van is. De taxiwereld wordt bedreigd door Uber. Winkels hebben het moeilijk door de opkomst van online winkelen. Postkantoren zijn verdwenen. Zo kan ik nog wel even doorgaan, en het blijft zeker niet beperkt tot de private sector. Als Rechtspraak hebben we de belangrijke maatschappelijke taak te zorgen voor een rechtvaardige samenleving. Hoe kunnen we óók in 2050 de rechtsbescherming van burgers waarborgen?' De groep van een man of tien gaat nu eerst gesprekken voeren met deskundigen op het gebied van demografie, economie, politicologie, ecologie, sociologie en technologie. De uiteindelijke bedoeling is aanbevelingen te doen voor de Agenda 2019-2022 van de Rechtspraak. Zo'n agenda, met daarin doelstellingen op de langere termijn, wordt elke drie jaar opgesteld.

zeggen dat ze alles rondom de rechtszaak digitaal doen: stukken worden via de computer ingediend en de voortgang van de procedure is digitaal te volgen. Voor individuele burgers blijft er de mogelijkheid om op papier een rechtszaak te voeren, maar de verwachting is dat papieren procedures op den duur uitsterven. Misschien een geruststelling: de rechtszitting zelf blijft een zaak van mensen van vlees en bloed.

Slimme software

Hoogleraar recht en informatisering Corien Prins, verbonden aan de Universiteit van Tilburg, zegt dat digitalisering van rechtspraak op korte termijn grote consequenties met zich meebrengt. 'Op het moment dat procedures digitaal zijn, is er direct sprake van een belangrijk potentieel voor de toepassing van Big Data. De Rechtspraak beschikt snel over een schat aan informatie. Dat geldt voor de Rechtspraak zelf, maar ook voor het Openbaar Ministerie en advocaten en de verdere buitenwereld.'

De hoogleraar wijst in dit verband op Amerikaanse websites voor juridisch advies. Slimme software voert analyses uit op openbare bronnen (uitspraken, wetenswaardigheden over de rechter, de manier van opereren door de advocaat van de tegenpartij, andere vergelijkbare rechtszaken, en meer), maakt verbanden zichtbaar en doet op basis daarvan voorspellingen over de afloop van een rechtszaak. Zo kunnen advocaten hun klanten voorlichten over de te hanteren strategie tijdens de rechtszaak. Prins: 'Dat is niet per se verkeerd, je kunt in dit geval zeggen dat mensen zich optimaal kunnen voorbereiden op een goede verdediging. Maar we moeten over dit soort ontwikkelingen wel nadenken en het debat aangaan.' Een ander voorbeeld, ook uit Amerika: rechtsgeleerden wisten in 2014 het stemgedrag van leden van de Amerikaanse *Supreme Court*, de hoogste rechter, in zeventig procent van de gevallen succesvol te voorspellen, volledig op basis van vooraf beschikbare informatie. Prins is van mening dat de Rechtspraak, als onafhankelijke staatsmacht en hoeder van de

Hoogleraar Corien Prins: 'Rechters kunnen niet zeggen "wij oordelen alleen over individuele zaken, het is niet onze taak ontwikkelingen en patronen in beeld te brengen".'

Wat er precies in de juridische praktijk van alledag gaat veranderen is niet te zeggen, maar zeker is dát er veel gaat veranderen. Een paar voorbeelden.

Aansprakelijkheidsrecht

Als je nu met je auto tegen iets of iemand aanrijdt, is het duidelijk. Jij als bestuurder maakte een fout en bent aansprakelijk voor de schade. Of je moet zelfs voor de strafrechter verschijnen. Maar de zelfsturende auto is aanstaande. Als zo'n auto een ongeluk veroorzaakt, wie is er dan aansprakelijk? De eigenaar van de auto, de fabrikant, de softwareleverancier? Moet het aansprakelijkheidsrecht op de schop?

rechtsstaat, verplicht is de discussie te voeren over 'haar' Big Data. 'De Rechtspraak mag niet haar kop in het zand steken en op voorhand betogen: wij oordelen uitsluitend over individuele zaken die bij de rechter voorliggen, het is niet onze taak ontwikkelingen en patronen in beeld te brengen. Dat kan niet. Feit is dat er een schat aan informatie ontstaat. Over ontwikkelingen in de samenleving, het handelen van het OM, enzovoort. En ook al doet de Rechtspraak daar niets mee, dan moet ze minimaal uitleggen waarom niet. Bovendien: anderen gaan er zeker wél iets mee doen, waardoor de druk op rechters toeneemt.'

Huiver

De huiver voor rechtspraak zoals nu in Pennsylvania ontstaat, begrijpt Prins heel goed. Want dan gaat het niet meer om wat

een verdachte echt heeft gedaan, maar om wat hij misschien gaat doen in de toekomst, vastgesteld door Big Data. Prins: 'Je moet twee dingen van elkaar scheiden. Dat is daadwerkelijk met het innovatieve potentieel van Big Data aan de slag gaan, en de discussie voeren over Big Data. Big Data inzetten bij rechtspraak zelf, bijvoorbeeld bij het bepalen van de strafhoogte, kent natuurlijk veel ethische bezwaren. Het gaat voorbij aan maatwerk in individuele gevallen, geen mens of zaak is hetzelfde en elke rechtszaak is uniek. Bij Big Data is per definitie sprake van een *black box*: je weet niet precies wat erin gaat, je kent de kwaliteit van de analyse niet en het is maar de vraag of wat er uitkomt ook klopt. Daarom is het zo belangrijk dat de discussie wordt gevoerd over wat er wel en niet kan met Big Data bij rechtspraak.' ■

'Legaltech'

Advocaten verdienen hun geld met de kennis die in hun hoofd zit. Maar hoe lang nog? De door computerbedrijf IBM ontwikkelde superrobot Watson liet al zien dat hij slimmer is dan bijna ieder mens. Watson is in staat razendsnel een gestelde vraag te interpreteren en na een zoektocht door encyclopedieën, boeken, tijdschriften, wetenschappelijke artikelen en websites het goede antwoord te vinden. Dat antwoord formuleert hij ook nog eens in normale taal. Nu is er ook computer Ross. Ross borduurt voort op Watson, voor specifieke juridische vragen.

Gerechtsgebouwen

Zijn er in de toekomst nog gerechtsgebouwen nodig? De rechtspraakgoeroe Richard Susskind sprak in 2014 tijdens de jaarlijkse Dag van de Rechtspraak. Hij stelde het concept van gerechtsgebouwen ter discussie: 'Is a court a service or a place?' Volgens hem is het in de toekomst niet meer nodig dat er nog fysieke zittingszalen zijn, het kan best allemaal digitaal, vindt hij.

Wisdom of the crowd

Er zijn op internet veel initiatieven die op termijn wel eens kunnen uitgroeien tot een serieus alternatief voor geschilbeslechting door de rechter. Deze initiatieven gebruiken allemaal *the wisdom of the crowd*, de kennis van de massa. In de Verenigde Staten zijn er sites die ruziemakende burens of echt)paren in de gelegenheid stellen om te bepalen wie gelijk heeft. Het onderwerp van de ruzie wordt online gezet en door betrokkenen beargumenteerd. Ze verplichten zich ertoe zich neer te leggen bij de uitkomst. Vervolgens is het stemmen geblazen. Conflict beslecht.

'IK DUWDE HAAR OMDAT ZE FLIPTE'

Tekst: Martijn Delaere

Meer afleveringen van Op de rol:
www.rechtspraak.nl/actualiteiten/op-de-rol

Buren bellen 6 oktober met 112: ze horen een huilende vrouw al een kwartier om hulp roepen. Als twee agenten poolshoogte nemen in de Utrechtse straat, is het licht uit en de deur potdicht. Ze breken de deur open en treffen de vrouw liggend op de grond in de woonkamer aan. Ze wil eerst niet vertellen wat er is gebeurd, maar uiteindelijk komt het hoge woord eruit: haar vriend Miguel heeft haar toegetakeld. Zij was boos geworden omdat hij zijn oog op een andere dame had laten vallen, waarna hij in woede was ontstoken. Hij had haar geslagen en tegen de muur gesmeten. De agenten zien akelige plekken op haar gezicht, maar zij wil geen aangifte doen. 'Ik ben bang dat hij mij doodmaakt.'

Boeien

Op straat komt Miguel aanlopen. Dat wordt geen aanhouding volgens het boekje. Vier agenten zijn nodig om hem in de boeien te slaan. En Miguel verzet zich niet alleen, hij slaat ook dreigende taal uit: 'Kom maar op, dan maak ik jullie af!' Dat 'kom maar op' kan

wel kloppen, zegt Miguel (19) in de Utrechtse rechtbank tegen politierechter Eelkema. Maar dat laatste niet. 'Dat zijn mijn woorden niet.' Verzet geeft hij wel toe. 'Ik was opgefokt. Ik was er klaar mee om opgepakt te worden voor iets dat ik niet heb gedaan.' Miguel heeft geen contact meer met zijn familie. Hij bivakkeert bij vrienden. 'U moet al heel lang voor uzelf zorgen; een beetje te lang', constateert de politierechter.

Jointjes

Zijn vriendin, inmiddels ex, heeft weliswaar geen aangifte gedaan, maar de politie ontwaarde zoveel sporen van huiselijk geweld dat de officier van justitie toch tot (ambts-halve) vervolging besloot. Onterecht, aldus Miguel: niet hij is de kwade pier, maar zijn ex. 'Ik heb haar tegen de muur geduwd omdat ze flipte', zegt hij. 'Hebt u haar geslagen?', vraagt rechter Eelkema. 'Niet echt. Ik heb haar een tik gegeven.' 'Denkt u dat u haar pijn heeft gedaan?', vervolgt Eelkema. 'Ik denk het wel, maar ik moest mij verdedi-

WAAR

Politierechter in Utrecht
(rechtbank Midden-Nederland)

DE ZAAK

Miguel moet voorkomen voor mishandeling van zijn vriendin en bedreiging van agenten bij zijn aanhouding

UITSPRAAK

Schuldig. Miguel krijgt 60 uur werkstraf, waarvan 30 voorwaardelijk

“

Ze wilde mijn cliënt bijten, dat doen vrouwen als ze aanvallen”

gen', zegt Miguel. Volgens de vrouw heeft hij haar verweten zelf vreemd te zijn gegaan en werd hij daarom boos, houdt de rechter hem voor. 'Ze zegt maar wat', antwoordt Miguel. Waarom is ze dan zo bang, vraagt de officier. 'Ze is borderline', legt Miguel uit. 'Als het moeilijk wordt en ze blowt, dan flipt ze. Dan schreeuwt ze dat mensen haar dood willen hebben.'

Keel

Officier van justitie Leuven wil best geloven dat de agressie niet alleen van de verdachte kwam. Maar hij acht wel degelijk bewezen dat Miguel zijn ex heeft mishandeld door haar tegen de muur te gooien, bij de keel te grijpen en haar arm om te draaien. Over bedreiging van de agenten spreekt het proces-verbaal boekdelen. 'De verbalisanten beschrijven los van elkaar het verzet en de bedreiging. Dan ga ik er vanuit dat dat gebeurd is', zegt de officier. Hij rekent Miguel vooral de mishandeling aan. 'Het slachtoffer heeft geen aangifte gedaan. Omdat ze bang is, of niet wil dat

haar aandeel aan het licht komt? Ik geef de verdachte het voordeel van de twijfel. Maar meneer is wel te ver gegaan.' Hij eist 70 uur werkstraf, waarvan 30 uur voorwaardelijk.

Nalatig

Miguels advocaat Jansse betoogt dat zijn ex een kwalijke rol speelt en noemt de politie nalatig. Die had meer onderzoek moeten doen naar haar psychiatrische problemen. 'Dan was het verhaal van mijn cliënt beter over het voetlicht gekomen', zegt ze. 'Mevrouw grijpt kennelijk liever naar wiet dan naar haar medicijnen. Haar kinderen wonen bij haar

moeder, ze mag ze alleen via het Leger des Heils bezoeken. Mijn cliënt heeft haar tegen de muur geduwd omdat ze hem wilde bijten. Dan doen vrouwen als ze aanvallen.' Miguels verzet tegen zijn aanhouding was fout, maar menselijk, zegt ze: 'Hij was opgefokt.' De raadvrouw vindt een voorwaardelijke werkstraf op zijn plaats.

Grens

Politierechter Eelkema wil wel aannemen dat er van alles speelde in hun relatie, 'maar ik vind wel dat u een grens bent overgegaan. U hebt het slachtoffer in ieder geval geslagen en zo hard bij haar gezicht gepakt, dat de politie plekken zag. U hebt haar pijn gedaan. Dat vind ik mishandeling.' Ook de bedreiging van agenten acht de rechter bewezen. Ze houdt rekening met Miguels problematische achtergrond, maar er moet wel een straf volgen: 60 uur werkstraf, waarvan 30 voorwaardelijk.

“VOORBIJ HET WRANGGE GEVOEL”

Evert van der Molen trad vorig jaar terug als president van de rechtbank Noord-Holland. Zijn bezwaren tegen een meerjarenplan wogen zwaarder dan zijn gehechtheid aan het bestuurlijk pluche. Bitter is hij niet: ‘Ik ben niet iemand die in het verleden blijft hangen.’

Tekst: Rob Edens Foto's: Serge Ligtenberg

Een half jaar geleden was Evert van der Molen nog president van de rechtbank Noord-Holland. Nu is hij kantonrechter in Leiden. In een historisch pandje met veel glas in lood en granito vloeren aan de rand van de Leidse binnenstad, hakt hij knopen door bij burenruzies, in huur- en arbeidsconflicten en kleinere strafzaken. Althans, dat doet hij als het niet lukt om de partijen zelf hun conflict bij te laten leggen. Want dat is het mooist: het vinden van een praktische oplossing die mensen verder helpt. Van der Molen: ‘Mensen komen maar zelden naar de rechtbank met slechts één probleem, er is bijna altijd meer aan de hand. Laatst had ik een zaak van een oom en een neef met een huurconflict. Als ik dan met een regeling óók bijdraag aan betere familieverhoudingen, is mijn dag weer goed.’

Bewuste stap

Zijn terugtreden als president van de rechtbank Noord-Holland, het fusiegerecht dat op 1 januari 2013 ontstond door het samengaan van de rechtbanken Alkmaar en Haarlem, was een bewuste stap. Van der Molen kon zich niet vinden in het plan om in zeven vestigingen in het land, waaronder Alkmaar, niet meer alle rechtszaken te doen en daar ook de kantoorlocaties te sluiten. *Rechtbankpresident weg om bezuinigingen*, kopten de kranten. Van der Molen vond dat de rechtspraak in de regio moest blijven. Maar misschien nog wel belangrijker was dat hij vond dat er geen inspraak mogelijk was geweest, noch door eigen medewerkers,

noch door lokale bestuurders. Bovendien is de Rechtspraak ook volop in de weer met een groot digitaliseringsproject dat veel energie kost. Van der Molen: ‘Het was in mijn ogen te veel tegelijk.’

Niet bitter

Wie denkt dat Van der Molen bitter bij de pakken neerzit, heeft het mis. Toch zou dat niet zo vreemd zijn. Want nadat hij zijn ontslagbrief had geschreven, kwam de minister met extra geld voor de Rechtspraak over de brug. Ook nam de Tweede Kamer een motie aan die de minister aanspoort dit voorjaar nog eens extra geld ter beschikking te stellen, waardoor in de zeven vestigingen alle rechtszaken kunnen worden gehandhaafd. Van der Molen: ‘Met de uitkomst van nu had ik niet hoeven aftreden. Dat klopt. Maar ik ben niet bitter. Mijn opstappen droeg misschien een beetje bij aan de onrust, en die zorgde weer voor deze uitkomst. Ik ben voorbij het wrange gevoel en ga welgemoed verder. Ik had wel liever mijn klus afgemaakt: de voormalige rechtbanken Alkmaar en Haarlem verder tot één geheel smeden. Lastig genoeg, maar het kan. En ik mis natuurlijk de mensen met wie ik vaak lang heb samengewerkt. Maar blijven hangen in het verleden heeft weinig zin, ik kijk liever vooruit.’

Rechtvaardigheid

Dat Van der Molen terugtrad in plaats van op het bestuurlijke pluche te blijven zitten, kenmerkt hem. Rechtvaardigheid en mense-

“Met de uitkomst van nu had ik niet hoeven aftreden”

ONTUCHTPLEGER VAAK NIÉT DE ENGE MAN IN DE BOSJES

Kindermisbruik is de nachtmerrie van alle ouders. Daarom waarschuwen ze vaak hun kroost voor kinderlokken en zijn ze extra op hun hoede bij mensen die vanuit hun beroep met kinderen werken. Maar ontuchtplegers zijn veel vaker familieleden, vrienden of kennissen van het slachtoffer dan enge onbekenden. Tekst: Rien Aarts

Het beeld dat mensen van ontuchtplegers hebben, blijkt vaak niet te kloppen. Dit zegt de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen in het rapport *Ontucht voor de rechter*. De gedachte dat een dader vaak veel slachtoffers maakt, is bijvoorbeeld niet juist. In bijna acht van de tien zaken wordt de dader veroordeeld voor het plegen van ontucht met één slachtoffer.

Het lijkt alsof we het beeld van dé ontuchtpleger gewoon wat moeten bijstellen. Maar zo simpel is het niet. 'Ontucht met kinderen neemt vele

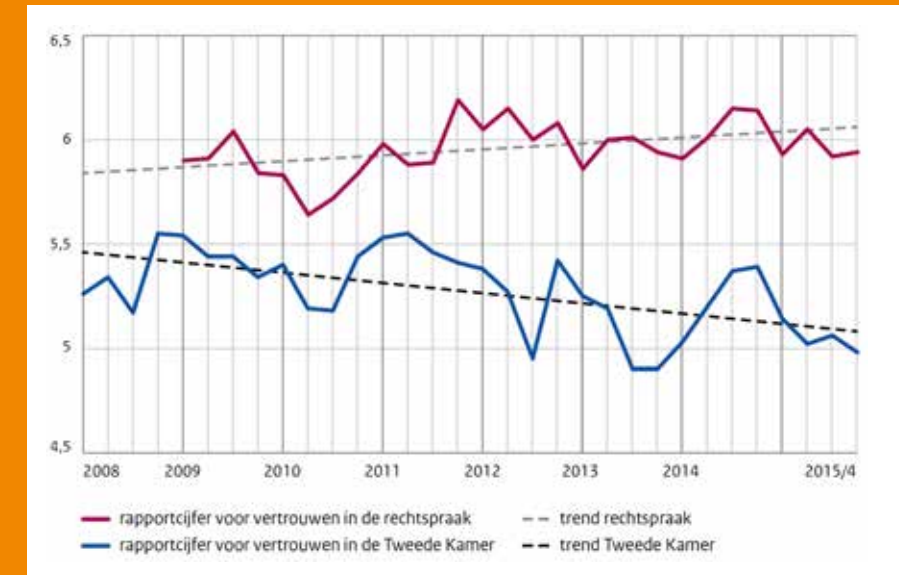
gedaantes aan', zegt de Nationaal Rapporteur – daders zijn zo verschillend dat je niet kan spreken van een typische ontuchtpleger. Zo is bijvoorbeeld één op de zes daders zelf nog minderjarig, maar zijn er ook hoogbejaarde ontuchtplegers. Eén ding kan je wel met zekerheid zeggen: de dader is vrijwel altijd een man. ■

Ontucht voor de rechter. Deel 1: De zaken - Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (Den Haag, 2016)

Vertrouwen in rechtspraak stijgt

Het vertrouwen van Nederlanders in rechtspraak blijft stijgen, blijkt uit het *Continu Onderzoek Burgerperspectieven* van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Sinds 2008 wordt elke drie maanden het vertrouwen van Nederlanders in zeven instituten (televisie, kranten, rechtspraak, grote ondernemingen, vakbonden, Tweede Kamer en regering) onderzocht. Rechtspraak is het enige instituut waarin mensen over langere tijd gemeten steeds meer vertrouwen hebben.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) - Paul Dekker, Rozemarijn van Dijk, Pepijn van Houwelingen, Wouter Mensink en Yvette Sol - Sociaal en Cultureel Planbureau, (Den Haag, 2015)

“
Ik wil de wereld
wat beter maken”

Tijd en energie

Wat opvalt is dat hij er steeds van alles bij deed, en dat is nog steeds zo. Van der Molen was lid van de Raad voor rechtsbijstand in Amsterdam, gaf leiding aan het eerste landelijke klantwaarderingsonderzoek over rechtspraak, was lid van de commissie-Hofhuis die adviseerde over de verruiming van de bevoegdheid voor de kantonrechter, plaatsvervangend voorzitter van de Raad van Discipline in Amsterdam en lid van een visitatiecommissie die de kwaliteitszorg onderzocht. Momenteel is hij onder meer bestuurslid van de Stichting Rechters voor Rechters, die buitenlandse rechters in nood helpt. En vorig jaar schreef Van der Molen samen met een groep prominenten aanbevelingen die de toegang voor burgers tot rechtvaardige oplossingen voor juridische kwesties aanzienlijk vergroten. Gevraagd naar waar hij de tijd en energie vandaan haalt, zegt hij: 'In praktische zin is het vooral een kwestie van organiseren. Als je ergens écht gemotiveerd voor bent, vind je de tijd wel. Mijn inhoudelijke drijfveer is een dieperliggend gevoel voor rechtvaardigheid. Ik wil de wereld wat beter maken. Grote woorden misschien, maar zo voel ik dat echt.'

Rechtspraak & Samenleving

Gevraagd naar waar Van der Molen het meest trots op is, terugkijkend op de veertien jaar dat hij leiding gaf in de Rechtspraak, noemt

hij twee zaken. 'Als teamvoorzitter en later als president was ik altijd in de weer om de boel bij elkaar te houden, mensen met elkaar te verbinden en samen te laten werken. Op landelijk niveau ben ik trots op de resultaten die zijn geboekt met het programma *Rechtspraak & Samenleving*.' Van der Molen gaf jaren leiding aan dit programma, dat de maatschappelijke oriëntatie van de Rechtspraak moest vergroten. 'De samenleving is de laatste twintig jaar in rap tempo veranderd. Burgers zijn mondiger, technologische ontwikkelingen gaan razendsnel, relaties zijn steeds complexer en vraagstukken ingewikkelder. Het was heel lang *not done* om kritiek te hebben op de rechter, zeker niet als een zaak nog onder de rechter was. Het rechterlijk gezag stond buiten kijf. Maar dat veranderde vrij plotseling. Er werd veel en kritisch gesproken over rechters, zonder dat de Rechtspraak zelf aan het debat meedeed. Als er iets gebeurde, werd daar ad hoc op gereageerd. Binnen *Rechtspraak & Samenleving* hebben we met veel mensen gewerkt aan allerlei onderwerpen die hiermee te maken hebben, van mentaliteitsverandering van rechters tot taalgebruik en een goede inrichting van de zittingszaal. Er is een nieuwe persrichtlijn voor het faciliteren van journalisten en het toestaan van camera's in de rechtszaal, er is meer aandacht voor persvoorlichting en de Rechtspraak is aanwezig op sociale media. Alles dat wij doen, doen we voor de samenleving. Dus moeten we ook met die samenleving in gesprek. Dat besef is, mede door dit programma, goed doorgedrongen tot de hele Rechtspraak.' ■

lijkheid zijn begrippen die als een rode draad door zijn werkende leven lopen. Hij studeerde rechten in de jaren zeventig van de vorige eeuw aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij vond het eigenlijk maar een saaie studie. 'Totdat ik actief werd in de rechtswinkel. Eerst aan de VU en later in een noodlijdende rechtswinkel in de Bijlmer. Mijn kennis van het recht bleek ineens belangrijk gereedschap om op te komen voor de belangen van mensen van vlees en bloed. Toen was ik verkocht.' Na de meesterstitel te hebben behaald, startte Van der Molen samen met enkele andere ex-rechtswinkeliers een advocatencollectief dat voor een belangrijk deel dreef op toevoegingszaken: mensen bijstaan die niet zelf voor juridische ondersteuning konden betalen. Na veertien jaar was het tijd voor iets nieuws: Van der Molen werd directeur van de Rechtskundige Dienst van de vakvereniging FNV: 'Het was een boeiende periode, met onder andere belangrijke arbeidszaken, bijvoorbeeld over asbestkanker, die via de FNV tot aan de Hoge Raad werden uitgeprocedeerd. Ook waren er reorganisaties binnen de FNV zelf.' In 2000 werd Van der Molen rechter bij de rechtbank Alkmaar en een jaar later sectorvoorzitter civiele zaken. Hij werd voorzitter van het landelijk overlegorgaan van civiele rechters (en later ook van kantonrechters), president van de Alkmaarse rechtbank en in 2013 van de rechtbank Noord-Holland.

Evert van der Molen (1955)

1972 - 1978: studie rechten
1978 - 1992: Advocatencollectief Alkmaar
1992 - 2000: directeur Rechtskundige Dienst FNV
2008 - 2013: president rechtbank Alkmaar
2013 - 2015: president rechtbank Noord-Holland
Oktober 2015 - heden: kantonrechter in Leiden

'DIT IS MIJN UITSPRAAK, EN ZO ZIT HET'

Na twintig seizoenen op de buis heeft de Rijdende Rechter een nieuw gezicht: John Reid, rechter bij de rechtbank Noord-Holland, neemt de rechtershamer van meester Frank Visser over. 'Ik was al jaren fan van het programma. Tegen mijn collega's zei ik altijd: als Frank Visser ermee stopt, word ik de nieuwe Rijdende Rechter'. Maar is het wel zo makkelijk om het stokje over te nemen? *Rechtspraak magazine* kijkt mee bij de opnames van de allereerste uitzending. Tekst: Sandra Hoitinga Foto's: Arie Kievit

John Reid kijkt kritisch in de spiegel in een café in het Twentse dorpje Losser, dichtbij de Duitse grens. Staat zijn kleurrijke sjaal wel bij de jas die hij aantrekt? Hij behandelt vandaag een bijzondere zaak, is ons voorspeld. Normaal gaat het om één boom of een schutting die voor problemen tussen burens zorgt. Maar deze burens hebben over wel negen punten onenigheid.

Op locatie

Na de lunch vertrekt de rechter met de crew, de mannen van het kadaster, een bouwdeskundige en een makelaar naar de

John Reid (1968) kwam in 1995 tijdens zijn opleiding tot rechter bij de rechtbank in Alkmaar. Daar werkt hij nu nog steeds, tegenwoordig als kantonrechter. Reid schrijft ook dagelijks mee aan de teksten van *Fokke & Sukke*, de strip over een eend en een kanarie die hij samen met twee studiegenoten bedacht. Zijn nieuwe loopbaan als Rijdende Rechter is een nevenfunctie. Dat hij Frank Visser opvolgt, betekent niet dat deze voormalige Zaanse kantonrechter (nu nog werkzaam als plaatsvervangend rechter) van de buis verdwijnt. Visser is vanaf maart te zien bij SBS6, met zijn nieuwe programma *Mr. Frank Visser Doet Uitspraak*.

locatie: twee prachtige vrijstaande huizen in Overdinkel. Nou ja, vrijstaand? Dat is nou juist een van de negen punten op Reids lijstje. De eisers van nummer 25, een gepensioneerd stel, zagen bij terugkomst van een vakantie in Spanje dat de burens een carport hadden gebouwd. De zwarte carport staat op 5 centimeter van hun buitenmuur af. 'Ons huis is nu niet meer te verkopen als vrijstaande villa', zeggen ze. 'En we kunnen de buitenmuur niet meer schoonmaken.' Maar volgens het jonge stel van nummer 27 is er veel meer aan de hand.

De dakgoot van hun burens hangt te ver over de erfgras en hun hekje staat ook niet op de juiste plek. Reid loopt alle knelpunten opvallend soepel langs. De partijen accepteren hem direct als hun Rijdende Rechter. Het kadaster meet ondertussen de boel op.

Nieuwe vaardigheden

'Mijn collega-rechters vragen mij: "Zo moeilijk is het toch niet? Je bent gewoon je werk aan het doen." Maar dat onderschatten ze, en ik heb het ook wel onderschat. Normaal ga je als rechter ook wel eens op locatie kijken om tot een beter oordeel te komen. Maar als Rijdende Rechter zijn die bezoeken toch heel anders. Voor de camera staan is behoorlijk wennen. Zo bleek dat ik tijdens een van mijn eerste draaidagen een scène lang voor een raam had gestaan. Roept de regisseur na de scène: "Goed gedaan! Ga alleen nooit meer voor een raam staan; dat weerspiegelt de geluids- en cameraman. Voordat je het weet, filmen ze zichzelf." Het zijn voor mij allemaal nieuwe vaardigheden. Bij zo'n tv-programma maken komt veel meer kijken dan ik had verwacht.'

Dat hij ook nog in de voetsporen treedt van een icoon als meester Visser, maakte Reid in het begin extra zenuwachtig. 'Hij heeft twintig jaar in het programma kunnen groeien en iets moois opgebouwd. Tijdens mijn sollicitatiegesprek vroeg de tv-producent wat ik wilde veranderen aan het programma. Niks, zei ik, alleen de

presentator. Ik vind dit programma zo leuk om te maken.' Zelfs Visser's beroemde eindzin is maar een klein beetje aangepast. 'Dit is mijn uitspraak, en zo zit het', klinkt het bij Reid.

De hoorzitting

Na de opnames vertrekt het hele circus weer naar het dorpscafé in Losser, waar de hoorzitting is. Alle stoelen zijn bezet door dorpsgenoten. 'Deze keer ben ik niet de enige edelachtbare in huis', merkt meester Reid op. Zelfs de burgemeester heeft tijd vrijgemaakt om bij de zitting aanwezig te zijn. Maar de echte 'hogere macht' in huis is volgens Reid de regisseur. Zij heet iedereen van harte welkom en stelt de nieuwe Rijdende Rechter aan het publiek voor 'Ziet hij er niet goed uit?' vraagt ze. Als de rode wangen van de rechter zijn gepoederd, kan de hoorzitting beginnen. Hij zet alle punten op een rij, de deskundigen delen hun bevindingen en de ruziënde burens krijgen het laatste woord. De uitspraak volgt een week later, in Slot Zeist. ■

De nieuwe reeks van 10 afleveringen is op 23 februari gestart bij de KRO/NCRV op NPO1. De eerste aflevering gemist? Kijk deze dan terug via uitzending gemist.

“**Dat iemand met zo'n engelengezicht een grote moordenaar kan zijn**”

ONNMISBARE STOORZENDER

Verdachten en slachtoffers die geen Nederlands spreken, hebben recht op een tolk die vertaalt wat op de zitting wordt gezegd. Dat is steeds vaker nodig: in 2015 werd ruim 40 duizend keer een tolk ingehuurd bij strafzaken. Hoe gaat dat in zijn werk en waar lopen tolken tegenaan? Fiorenza Timmer, tolk/vertaler Italiaans en Engels: 'Wij weten soms niet eens waar de verdachte van wordt beschuldigd.' Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Bas Kijzers

Fiorenza Timmer hoorde laatst een sterk staaltje van een bode bij de rechtbank in Amsterdam: 'Daar was een zitting geschorst, want wat bleek? De verdachte sprak een exotische taal dus er was een tolk, maar niemand verstond zijn Nederlands. Alsof dat niet erg genoeg was, bleek dat de verdachte hem ook niet begreep. "Zeg tegen het tolkenbureau dat ze deze man nooit meer oproepen", zei de rechter tegen de bode. Er werd een nieuwe datum gepland voor de zitting, en jawel hoor: dezelfde tolk kwam binnen.'

Een mooi verhaal, maar ook een voorbeeld van wat er mis kan gaan als je geen register vol goed opgeleide tolken hebt waar rechtbanken uit kunnen putten. 'Andere landen hebben met Europese subsidie een degelijke, vierjarige dagopleiding opgezet', vertelt Timmer. 'Nederland heeft dat laten liggen. Hier krijg je maar een avond per week les. Met het tolkendiploma kom je automatisch in het register voor beëdigde tolken en vertalers. De kwaliteit is niet hoog. Bovendien wordt alleen lesgegeven in talen waar genoeg belangstelling voor is.'

Vertalen

Timmer deed MO Frans om het onderwijs in te gaan, maar besloot zich aan te sluiten bij

haar Italiaanse moeder, die juridisch vertaalwerk deed. Later deed ze staatsexamen tolk/vertaler Italiaans en ging ze tolken bij de politie, advocatenkantoren en rechtbanken. 'Toen ik net begon, moest ik op bureau Warmoesstraat tolken voor een Italiaanse vrouw. Haar zoon was dood gevonden in een pensionkamer; een overdosis heroïne. Hij lag daar al drie dagen, hartje zomer. Zijn moeder moest hem identificeren, ik vond het zo eng! Gelukkig viel het mee; de uitvaartondernemer had wonderen verricht, zei een agent.' Haar eerste confrontatie met de maffia was in de gevangenis in Vught. 'Daar zat een man die zes mensen had vermoord bij een restaurant in Duisburg, vanwege een vete binnen de *'Ndrangheta*. Het was een heel mooie man. Dat vond ik zo'n rare gewaarwording: iemand met een engelachtig gezicht die een grote moordenaar is.' Sindsdien komt de georganiseerde misdaad regelmatig voorbij in haar werk. Bijvoorbeeld bij Eurojust in Den Haag. 'Daarin werken officieren van justitie uit de Europese Unie samen om grote onderzoeken met internationale vertakkingen te bespreken. Zo voorkomen ze dat ze elkaar daarbij in de wielen rijden. Dat is voor tolken heerlijk werken. We zitten in geluiddichte cabines

met koptelefoons op. In de zaal praat iedereen in de microfoon en je kunt zelf het volume aanpassen. We lossen elkaar om het halve uur af; uit onderzoek blijkt dat dan de concentratie verslapt.'

Bij de rechtbank is dat heel anders, vertelt ze. 'Daar zit je naast de verdachte in de zaal, die meestal een beroerde akoestiek heeft. Als de officier van justitie het requisitoir (de onderbouwing van de strafeis, red.) voorleest, moet de tolk dat fluisterend vertalen. Soms voor meer verdachten tegelijk. Op zich is dat prima, maar niet iedereen spreekt even duidelijk. Als de microfoons dan ook niet optimaal werken, is het moeilijk te volgen. Helemaal als advocaten achter mij in dossiers gaan bladeren terwijl hun microfoon openstaat. Dat geluid van omslaande blaadjes kan alles overstemmen, dan moet je je nog meer concentreren. Na zo'n zitting ben ik helemaal op.' Het zou schelen als tolken de tekst op schrift kregen. 'Advocaten delen vaak kopieën van hun pleidooi uit voordat ze het voordragen, maar ze slaan de tolk over. Ze denken gewoon niet aan ons, omdat we geen partij zijn in de rechtszaak, denk ik.' Ze vertelt over een echtscheidingszaak waarvoor een Italiaanse

“

Die rechter had te veel Amerikaanse series gekeken”

vrouw haar had ingehoord. ‘De advocaat van haar man sprak heel zacht. Ik kon haar niet verstaan en vroeg of ze wat harder wilde praten. Dat zou ze doen. Maar ze ging op dezelfde fluisterton verder. “Het spijt me zeer”, zei ik, “maar ik word geacht te tolken en ik versta u helemaal niet.” Toen werd de rechter toch kwaad! Waar haalde ik de moed vandaan om de boel te regisseren? Het was haar rechtszaal, zij bepaalde wat daar gebeurde. Ik was als tolk toch al een stoorzender. De advocaat van de vrouw werd toen boos op de rechter. Maar ik vond het wel verhelderend: zo worden wij dus gezien. Het is natuurlijk ook lastig praten via een tussenpersoon. Maar zonder tolk kunnen ze helemaal geen gesprek voeren, dus houd alsjeblieft rekening met ons.’

Minachting

Timmers vakgenoot Auke Jacobs spugde vorig jaar zijn gal in het Nederlands Juristenblad. Onder de titel *De minachting voor de gerechts-tolk* beklagde hij zich over snel sprekende officieren, het gebruik van afkortingen die wél voluit vertaald moeten worden (waardoor de tolk de gesproken tekst niet kan bijhouden) en gebrek aan inzicht in het strafdossier. Om goed te kunnen werken, moeten tolken weten waar het over gaat, schrijft Jacobs. Naast het juridische geschil moeten zij ook verklaringen van bijvoorbeeld forensische experts en psychiaters goed overbrengen. Dat vereist voorbereiding. De koepel van strafrechters organiseerde onlangs een bijeenkomst voor tolken, rechters, advocaten en officieren om alle wederzijdse klachten en mogelijke oplossingen te verzamelen. ‘Voor ons is het belangrijkste dat we goed geïnformeerd zijn’, zegt Timmer. ‘Als ik voor civiele advocaten werk, krijg ik vooraf alle stukken om me thuis voor

te bereiden. Voor strafzaken krijg je hooguit de dagvaarding, soms alleen het wetsartikel. Bij de rechter-commissaris en de raadkamer (die tijdens het vooronderzoek beslissen over bijvoorbeeld verlenging van het voorarrest, red.) zelfs helemaal niets. Vaak duurt zo’n raadkamerzitting maar tien minuten, dus is het wel belangrijk te weten waar het over gaat. Laatst had de officier het over valse passen. Ik dacht dat hij paspoorten bedoelde. Maar de verdachte reageerde stomverbaasd op mij: “Passports?” Ik vroeg snel: “Kunnen het credit-cards zijn?” Dat kon. Opgelost. Maar stel dat de verdachte niets had gezegd?” Ze begrijpt niet waarom het Openbaar Ministerie (dat de informatie moet verstrekken) zo ingewikkeld doet. ‘Gerechttolken zijn beëdigd en hebben dus geheimhoudingsplicht. Bovendien doen wij ook schriftelijke vertalingen, dan krijgen we wel stukken.’ Het OM heeft tijdens het recente overleg met rechters, tolken en advocaten beloofd daarnaar te kijken.

Wat kunnen rechtbanken doen om de situatie te verbeteren, zodat buitenlandse verdachten verzekerd zijn van een eerlijk proces? ‘Selecteren op kwaliteit’, zegt Timmer. ‘Er heerst een postcodementaliteit: tolkenbureaus kijken in het register en bellen iemand uit de buurt, om reiskosten te besparen. Ik vind het kwaliteitsverschil daarvoor te groot. Bepaalde exotische talen worden door heel weinig mensen gesproken, dan moet je roeien met de riemen die je hebt. Maar ook dan kunnen rechters wel beoordelen of de tolk goed werk levert. Je kunt aan de lichaamstaal van een verdachte zien of hij de tolk begrijpt. En als een betoog van vijf minuten in twee zinnen wordt samengevat, weet je ook dat het niet goed zit.’ Als Timmer Engels tolkt, wordt er zeer kritisch geluisterd. ‘Dan zit iedereen met gespitste oren. Ik heb een keer meegemaakt dat de rechter ingreep. Hij zou uitspraak gaan doen, wat ik vertaalde als *‘I shall now pronounce sentence.’* De rechter zei: “Wat hoor ik u nu zeggen, kunt u dat herhalen?” Dat deed ik. “Maar ik heb hem helemaal niet veroordeeld”, zei hij. “Hoe komt u erbij om dat te zeggen? Misschien spreek ik hem wel vrij!” Die heeft te veel Amerikaanse series gekeken, denk ik dan: *I sentence you to five years of imprisonment in the state penitentiary.* In het Engels kan *sentence* oordeel of straf betekenen, maar ook gewoon vonnis.’ ■

Fiorenza Timmer (1955)

1980-1984: MO-lerarenopleiding Frans
1985: staatsdiploma tolk/vertaler Italiaans
1985-heden: freelance tolk/vertaler
2005-2007: SIGV-diploma’s gerechttolk Engels en juridisch vertaler in strafzaken
2009-heden: lid klachtencommissie Wet beëdigde tolken en vertalers
2013-heden: docent SIGV (opleiding gerechttolk Italiaans)

Vorig jaar werd 40.432 keer een tolk ingeschakeld in strafzaken, het jaar daarvoor 38.350 keer. Die cijfers hebben betrekking op zowel terechtzittingen als zittingen bij de rechter-commissaris, de raadkamer of het OM. Vooral tolken Arabisch, Bulgaars, Duits, Engels, Frans, Pools, Roemeens, Russisch, Spaans en Turks worden regelmatig opgeroepen. Het OM is daar meestal verantwoordelijk voor. Vorig jaar maakte het OM gebruik van ruim duizend tolken in 130 talen. De rechtbanken Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Noord-Holland hebben een tolkenbureau dat de inzet van tolken coördineert.

Sommige tolken volgen naast de verplichte tolkenopleiding een juridische specialisatie en mogen zich gerechttolk noemen, maar dat is geen vereiste. Wie een exotische taal spreekt waarmee hij geen tolkendiploma kan halen, omdat de opleiding daar niet in voorziet, komt op de zogeheten ‘uitwijklijst’. Die wordt geraadpleegd als in het register geen geschikte tolk te vinden is.

WABLIEF?

PRO-FORMAZITTING

Regelmatig komt het voorbij in krantenberichten of nieuwsprogramma’s: ‘Vandaag wordt de eerste pro-formazitting gehouden in de zaak...’

Maar wat is een pro-formazitting eigenlijk?

Wilt u een term uitgelegd krijgen?
Mail naar redactie@rechtspraak.nl

Als iemand in afwachting van zijn proces gevangen zit, moet de zaak binnen grofweg vijftien weken aan de zittingsrechter worden voorgelegd. Lukt dit niet, dan moet de verdachte worden vrijgelaten. Soms lukt het niet om de zaak dan al rond te hebben, bijvoorbeeld omdat het politieonderzoek nog niet is afgerond. Als de officier van justitie de verdachte toch langer wil vasthouden, moet de zaak op een pro-formazitting aan de zittingsrechter worden voorgelegd. Maar zodra de officier heeft gezegd waar de verdachte van wordt verdacht, zal hij de rechter vragen de behandeling te ‘schorsen’, tijdelijk stil te leggen. Gebeurt dit, dan mag de verdachte wél in voorlopige hechtenis blijven en hoeft hij dus niet te worden vrijgelaten. Advocaten kunnen tijdens de pro-formazitting juist vragen of de verdachte mag worden vrijgelaten. Daarna moet de zaak uiterlijk binnen drie maanden weer ‘op zitting’ komen. De naam pro-forma (‘voor de vorm’) verwijst naar

het feit dat de zaak niet inhoudelijk wordt behandeld tijdens zo’n zitting.

Een andere zitting zonder inhoudelijke behandeling is de regiezitting. Die wordt soms gehouden bij erg grote en complexe strafzaken. Tijdens deze zitting bespreekt de rechter met het Openbaar Ministerie en de verdediging de stand van zaken in het onderzoek. De rechter vraagt bijvoorbeeld of er nog onderzoekwensen zijn voordat de zaak inhoudelijk wordt behandeld. Moeten er nog getuigen of deskundigen worden gehoord? Moet de verdachte worden onderzocht door een psychiater? Ook wordt de verdere planning van de zaak besproken. In de praktijk zijn pro-forma- en regiezitting vaak met elkaar verweven.

Na de pro-forma- en regiezittingen volgt de inhoudelijke behandeling van de zaak: de strafzitting. Daar zal de rechter bepalen of de verdachte schuldig is of niet.

SCHIETENDE AGENTEN VOOR DE RECHTER

Geweld gebruiken is verboden. Tenzij je een politieagent bent, dan mag je in extreme gevallen zelfs je dienstpistool gebruiken. Maar niet zomaar. In Limburg werd een agent veroordeeld omdat hij iemand neerschoot. In Rotterdam werden agenten niet bestraft nadat een man werd doodgeschoten. Wanneer mag de politie schieten? Tekst: Rien Aarts

Vorige zomer veroordeelde de rechtbank Limburg een politieagent tot twee jaar cel voor poging tot doodslag. De agent schoot tijdens een actie van een arrestatie-eenheid in Heerlen op de vluchtende bestuurder van een auto, maar raakte de bijrijder – die niets met de aanhouding te maken had. De rechter oordeelde dat de agent niet had mogen schieten. Het land was in rep en roer. Hoe kan het dat een agent die met zijn werk de samenleving probeert te beschermen, voor een fout de gevangenis in gaat? Deze reactie is begrijpelijk, maar er is een andere kant aan het verhaal.

Het recht om geweld te mogen gebruiken geeft de politie enorme macht, macht waar nooit misbruik van mag worden gemaakt. Daarom gelden strenge regels die burgers beschermen tegen onterecht politiegeweld. Als het erop lijkt dat deze regels zijn overtreden, wordt de rechter gevraagd daar een oordeel over te geven.

Een agent mag zijn pistool gebruiken als zijn leven of dat van zijn collega's in direct gevaar is en de agent geen andere mogelijkheid ziet dan zijn vuurwapen te gebruiken. Dit wordt noodweer genoemd. Hoewel de agent in de Heerlense zaak zich hierop beriep, oordeelde de rechter – onder andere op basis van camerabeelden – dat dit op geen enkel moment het geval is geweest. Er was geen reden om te schieten, en toch gebeurde het. Van korte afstand is gericht een schot gelost. Het had niet veel gescheeld of de bijrijder was hierdoor overleden. 'Een centimeter verder en er was een begrafenis geweest', volgens de behandeld arts. De rechter besliste dat het ging om poging tot doodslag, een van de zwaarste misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht. Tegen de uitspraak is hoger beroep aangetekend.

Ambtsinstructie

Wanneer mag een politieagent dan wel schieten met zijn dienstwapen? In de zogenoemde Ambtsinstructie voor de politie staat het precies omschreven. Afgezien van een noodweersituatie, mag een agent zijn pistool gebruiken als hij iemand probeert aan te houden van wie mag worden aangenomen dat hij een vuurwapen bij zich heeft, en dit tegen mensen zal gebruiken.

Ook mag het wapen gebruikt worden als de agent iemand probeert aan te houden die zich hiertegen verzet, bijvoorbeeld door te vluchten. Die vluchter moet dan wel verdacht worden van een zwaar misdrijf dat 'een ernstige aantasting vormt van de lichamelijke integriteit of de persoonlijke levenssfeer', zoals moord of verkrachting, of een misdrijf dat bedreigend is voor de samenleving. Maar ook als een inbreker op

Artikel 7 van de Politiewet:

De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak, is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld of vrijheidsbeperkende middelen te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik hiervan verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

heterdaad wordt betrap in een huis waarvan de bewoners thuis zijn, is het soms toegestaan het vuurwapen te gebruiken. Voorwaarde is wel dat de agent denkt dat de bewoners in gevaar zijn. Het gebruik van het vuurwapen is altijd het laatste redmiddel. Eerst probeert de politie zonder geweld haar doel te bereiken. Lukt dat niet, dan wordt 'opgeschaald': steeds wordt een zwaarder geweldsmiddel toegepast. Voordat een agent zijn pistool gebruikt zal hij dus eerst zijn wapenstok of pepperspray pakken – als de situatie dat toelaat. En als het dan echt zo ver is en het wapen moet worden gebruikt, dan moet de agent eerst duidelijk waarschuwen – desnoods met een waarschuwingsschot – dat er geschoten gaat worden. Is de identiteit van de verdachte bekend, en levert uitstellen van de aanhouding geen gevaar op voor de maatschappij, dan mag het wapen niet worden gebruikt. Kortom, een agent moet aan heel wat dingen denken voordat hij zijn vuurwapen pakt.

Fazantstraat

Een paar weken na de veroordeling van de politieagent in Limburg, stonden twee andere agenten voor de rechter omdat ze in april 2013 een man hadden neergeschoten. De verwarde man rende gewapend met een soort hakbijl door tuinen in de Rotterdamse Fazantstraat. Hij reageerde niet op de stopbevelen van de toegesnelde politie, zelfs meerdere waarschuwingsschoten hadden geen effect. De twee agenten waren bang dat onschuldige burgers in gevaar waren en zagen geen andere optie: ze schoten de man neer. Hij overleed ter plekke. Tijdens de rechtszaak moest de vraag worden beantwoord of mensen inderdaad direct gevaar liepen. Dat bleek niet het geval. Er waren geen anderen in de tuinen aanwezig en de man vormde geen gevaar voor de agenten – hij rende van ze weg.

Als er geen dreigende situatie is, mag een agent niet schieten. Maar toch legde de rechter de agenten geen straf op. Hoewel je achteraf kan zeggen dat er geen dreiging was, is het niet gek dat de agenten op het moment zelf dachten dat dit wel het geval was. Hun vrees voor een dreigende situatie was gerechtvaardigd, oordeelde de rechter. Dit wordt putatief noodweer genoemd.

Vergrootglas

Het is altijd een heftige gebeurtenis als een politieagent zijn wapen moet gebruiken. Voor degene op wie geschoten wordt, alle andere direct betrokkenen én voor de agent. Maar ook voor de samenleving: de Staat gebruikt geweld tegen een burger. En zodra dat gebeurt, ligt de situatie terecht onder een vergrootglas. Een vergrootglas waar uiteindelijk de rechter door kijkt. ■

Andere wapens die de politie kan inzetten

- Pepperspray
- Traangas
- Waterwerper
- Politiehond
- Wapenstok

A portrait of Yvo van Kuijck, a middle-aged man with short grey hair and glasses, wearing a dark suit, a light blue shirt, and a patterned tie. He is smiling and has his hands in his pockets, with a dark jacket draped over his left arm. The background is a plain, light blue color.

Tbs'ers willen van hun stempel af

Yvo van Kuijck, raadsheer in de penitentiaire kamer

'Als een vogeltje gekooid wordt, wil-ie eruit', zegt Yvo van Kuijck, raadsheer bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. 'Dat geldt voor mensen ook, helemaal als ze tbs hebben. Zij willen vooral van die drie letters af; tbs geeft je een heel slechte naam.'

Wie onder invloed van een stoornis een misdrijf pleegt, kan – naast gevangenisstraf – tbs krijgen. Is daarbij geweld gebruikt, dan kan de officier van justitie onbeperkt om verlenging vragen bij de rechtbank. Tegen zo'n verlenging kan beroep worden ingesteld bij de penitentiaire kamer in Arnhem. Een bijzondere kamer, waar naast drie rechters een psycholoog en psychiater in zitten. 'Daardoor hebben we hun kennis in huis', zegt Van Kuijck. 'Dat werkt anders dan telkens deskundigen oproepen voor de zitting. Nu kunnen we voortdurend overleggen, ook vooraf: zit de behandeling op het goede spoor, in welke mate is er nog sprake van herhalingsgevaar?'

Zekerheid over dat laatste heb je nooit, zegt Van Kuijck. 'We hebben geen kristallen bol. Risicotaxaties, gebaseerd op groepsgegevens, zeggen niet alles over individuen. Zeker is wel dat er mensen onterecht worden vastgehouden, omdat iedereen wil voorkomen dat een gevaarlijk persoon wordt vrijgelaten en iets vreselijks doet. Wij proberen met informatie van de kliniek, onze deskundigen en een eventuele contra-expertise van de verdediging alle belangen goed af te wegen.'

Niemand komt zomaar vrij. Daar gaan allerlei vormen van verlop aan vooraf, met steeds meer bewegingsvrijheid. 'Alleen zo kan je testen of de behandeling aanslaat. In de kliniek worden mensen niet blootgesteld aan de druk en prikkels van het echte leven. De meeste tbs'ers komen terug in de samenleving, maar een groot aantal houdt ernstige beperkingen en kan niet meer zelfstandig wonen. Zij gaan naar een beschermde woonvorm. De tbs-behandeling heeft er dan wel voor gezorgd dat ze beter met moeilijkheden kunnen omgaan, waardoor ze minder toezicht nodig hebben.' Daarom heeft ons tbs-systeem wereldwijd een goede naam, zegt Van Kuijck. ■

Lees meer over de penitentiaire kamer en andere bijzondere rechters op www.rechtspraak.nl/Hoe-werkt-het-recht/Rechtspraak-in-Nederland/Rechters/Bijzondere-Rechters